

2. Természeti erőforrások a Bakonyban, változatosság föld alatt és föld fölött

A program során a Bakony és a Kisalföld találkozásánál fekvő Bakonyszentlászlói Erdészet két meghatározó, a hegyvidéki és síkvidéki arculatot egyaránt felvillantó helyszínét mutatjuk be.

Bakonyszentlászlót a történészek szerint – ahogy arra neve is utal – Szent László királyunk alapította, de már a régebbi korokból is találtak a térségben lakott területre utaló jeleket. A XIII. században megépült Cseszneki Várnak Bakonyszentlászló birtokrészét alkotta. A vár gyakran cserélt gazdát, míg a XVII. században az Esterházyak tulajdonába nem került, akik az elkövetkező évszázadok meghatározó birtokosai lettek a területen. Az egykori uradalmi erdőkben – melyeket már a 1800-as évektől tervszerűen, üzemtervek előírásai alapján kezeltek – gazdálkodik a mai Bakonyerdő Zrt. Bakonyszentlászlói Erdészete.

Az erdészet két földrajzi tájon helyezkedik el, mintegy 8200 hektáron: déli, délkeleti területét a Magas-Bakony hegyei és hosszan elnyúló dombjai adják, míg északról a Kisalföld síksága határolja. Földrajzi változatossága meghatározza erdőgazdálkodását is, hiszen a hegyvidéki bükkösöktől a cseres-tölgyeseken át, a homoki erdeifenyvesekig nagyon sokféle erdőtársulás megtalálható, melyek mind-mind más gazdálkodást igényelnek. Területfoglalás alapján fő fafaj a cser, amit a bükk, erdeifenyő, gyertyán, majd a tölgyek és az akác követ. Hegy- és dombvidéki erdeink zömét sikeresen újítjuk fel természetes úton, a gyengébb termőhelyű síkvidéki homokterületeken mesterséges erdőfelújítási módszereket is alkalmazunk. Az Alízházi száraló tömb közel 240 hektárján folyamatos erdőborítást biztosító örökerdő-gazdálkodást folytatunk. Vadászati tevékenységünket is a sokrétűség jellemzi, hiszen az öt magyarországi nagyvad faj mindegyike megtalálható területünkön, valamint 1995 óta egy vaddisznóskertet is működtetünk.

A terepi program első felében az országos látogatottságú, vadregényes Cuha-patak völgyében kényelmes séta keretében ismerkedhetünk az erdészet közjóléti tevékenységével, feladataival. A völgy természeti értékeit bemutató, 2003 óta működő, ~4 km hosszú erdei tanösvény fenntartása az erdészet kiemelt feladata. Az útvonal és a pihenők karbantartása, a szemétszedés, valamint a körispusztulás miatt szükséges egészségügyi termelések turistaforgalommal összhangban való végzése jelentős odafigyelést és szervezőmunkát igényel.

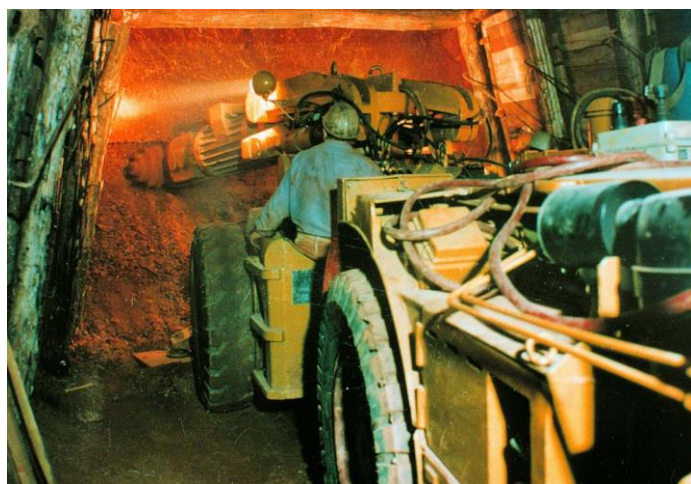
1. kép Pihenő a tanösvényen

Az Eplény mellett fakadó Cuha nevének jelentése nagyon szélsőséges vízjárására utal (szuha: száraz, nyaranta kiszáradó vízfolyás). Felsőbb szakaszán még a téli félévben is csak kevés víz csordogál, és bár források és mellékpatakok gyarapítják, a mészkő és dolomitközet hasadéakai szinte minden vizet elnyelnek. Azonban több napos esők, nagy felhőszakadások után, vagy a vastag hótakaró gyors olvadását követően a patak másik arca is megmutatkozik: a szűk völgybe hirtelen lezúduló vize mindent rombol, méretes fadarabokat, kötőmböket is magával ragad. Ilyen villámárvizek alakítják és formálják több tízezer év óta páratlan szépségű szurdokvölgyét.

A tanösvény mellett fut Magyarország egyik legszebb vasútvonala, melynek Bakonyszentlászló és Veszprém közötti szakaszát 1896-ban adták át, Vinyétől Veszprémig pedig 2011 óta műemléki védelem alatt áll. A szurdokvölgy nehéz terepviszonyokat jelentett a vasútvonal megtervezéséhez és kialakításához, így rendkívüli műszaki felkészültséget igényelt a kor szakembereitől. Több helyen a meredek hegyoldal szikláinak lerobbantásával alakították ki a pályát, három szakaszon pedig alagút fúrásával tudták csak tovább vezetni a síneket. A munkában egy fiatal mérnök, *Gubányi Károly* jeleskedett, az ő nevét viseli a vasútvonal egyik leglátványosabb eleme, a közelben bányászott triász mészkőből épült viadukt.

2. kép Vasúti pálya a szurdokvölgyben

3. kép Vágathajtó gép munka közben

A program második részében a Fenyőfő és Bakonyszentlászló között húzódó homokvidékre látogatunk, ahol az egykori bauxitbánya történetével és a Fenyőfői Ősfenyvessel ismerkedhetünk meg.

Az 1959-ben Fenyőfő térségében végzett kutatófúrások során jelentős mennyiségű, mintegy 60 méter széles bauxitréteget találtak. A Fenyőfői Ősfenyves érintettsége miatt 1975-ben megkérték az előzetes természetvédelmi engedélyt, majd a keszthelyi Agrártudományi Egyetem környezetvédelmi és rekultivációs tervét

követően, az ALUTERV beruházási javaslata alapján az ipari miniszter 1981. december 4-én, Szent Borbála napján engedélyezte a beruházást. 1983. február 1-én megalakult a Fenyőfői Bányauzem, és ebben az évben kezdődött meg a bauxitlencsék feletti erdők letermelése is.

Kezdetben 150 fő végezte a bányászati tevékenységet, a folyamatosan bővülő létszámgigény miatt – amely idővel meghaladta a 400 főt – Bakonyszentlászlón garzonszálló, 60 lakás, orvosi rendelő, fizioterápia, Vinyén üzemi konyha épült. A földalatti bányászati tevékenység várható külszíni hatása miatt Bakonyszentlászló temetőjét áttelepítették. A térségben külfejtésből 1,1 millió tonna, mélyművelésből több mint 5 millió tonna bauxitot termeltek ki összesen.

4. kép Az utolsó kanál Fenyőfőn bányászott bauxit

A rendszerváltáshoz kapcsolódóan a bauxit felhasználás és így a termelés is jelentősen csökkent, míg végül 2004-ben megszűnt a bányászat Fenyőfőn. Napjainkban a világ vezető bauxittermelője Ausztrália, Kína és Guinea. Magyarországon jelenleg már nem bányásszák, de az 1980-as években hazánk a világ 8. számú bauxittermelője volt.

A bányavállalat által elvégzett műszaki rekultivációt, a meddőközet visszahordását követően a terület újraerdősítésére a Bakonyszentlászlói Erdészeti Kapott megbízást, mely az éves feladatokon felül megfeszített munkát igényelt. A rekultivációs területet két lépcsőben erdősítették. Az első ütemben 1988-ban a korábban lehordott talaj visszaterítésével kialakult 16 hektáros területet telepítették be Fenyőfőn nevelt erdeifenyő csemetével. A második ütem 2002-2003 között zajlott, ekkor mintegy 50 hektáron erdősítettek zömében gépi, kis arányban kézi ültetéssel.

5. kép A rekultiváció a bányameder feltöltésével, majd gépi csemeteültetéssel zajlott

A csemete az erdőgazdaság csemetekertjeiből származott, melyhez a magot magtermő állományból gyűjtött tobozból a Fenyőfői magpörgetőben pergették. Az évente elvégzett gondos ápolásoknak köszönhetően a külfejtéses bánya helyén szép új erdő született.

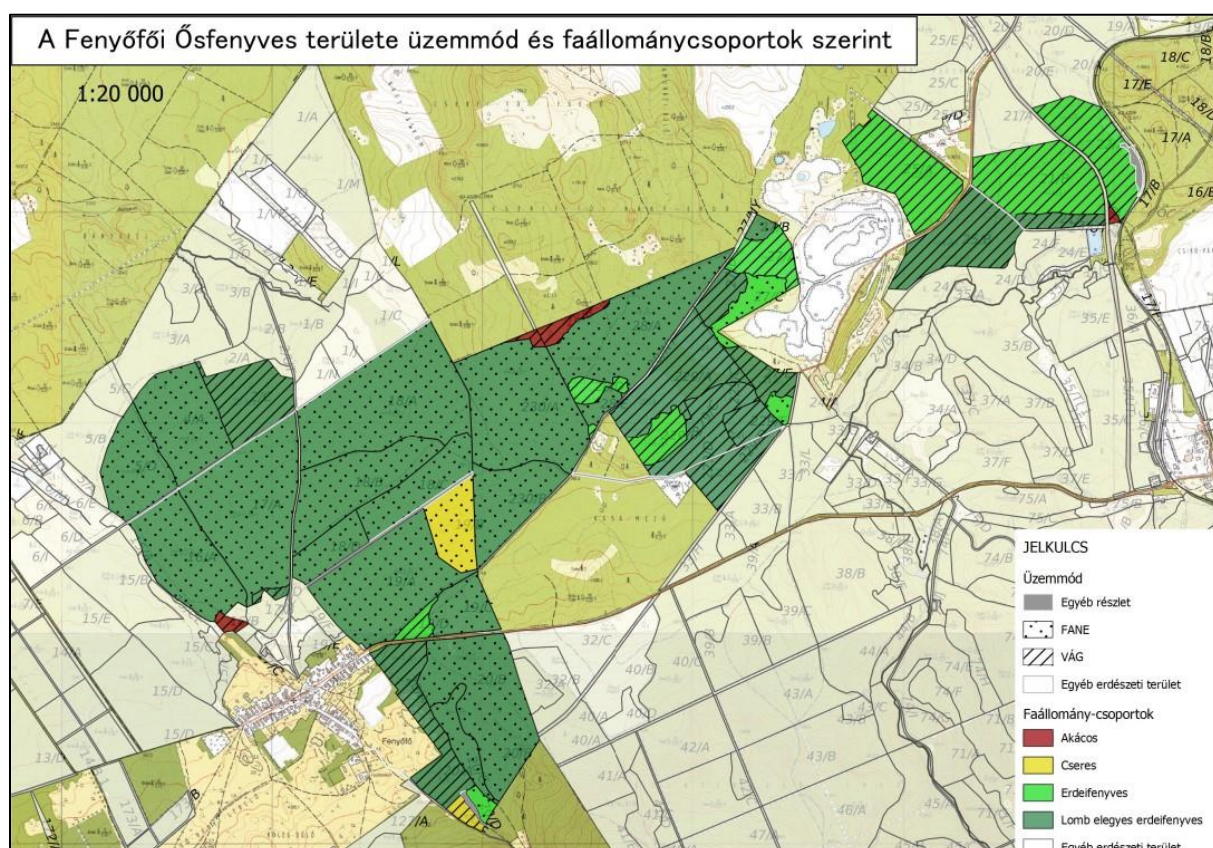

6. kép A rekultivált terület napjainkban

A Fenyőfői Ősfenyves területe is érintett volt a bányanyitás során, így utunk során érintjük a természetvédelmi területen lévő, megjelenésében és összetételében is különleges erdeifenyő-állományt, melynek őshonossága évszázadok óta foglalkoztatja a szakembereket. Dr. Majer Antal *Fenyves a Bakonyalján* című munkájában részletesen foglalkozik a témával.

A Fenyőfői Ősfenyves Természetvédelmi Terület mintegy 446 hektárja az erdészet kezelésében van, 289,14 hektár FANE, 148,90 hektár vágásos üzemmodú, 7,83 hektár pedig egyéb részlet (nyiladék, út, tisztás).

A gazdálkodás kereteit előíró természetvédelmi kezelési tervvel - mely nélkül beavatkozás nem végezhető - jelenleg nem rendelkezünk, és a FANE üzemmodú erdők területének csupán egyötödén van lehetőségünk a szükséges egészségügyi termelések végrehajtására. Sajnos az elmúlt évek aszályos időjárása az állományban jelentős száradásokat okozott, a pusztuló idős erdeifenyők helyét pedig – mesterséges beavatkozás híján – fokozatosan lombos fafajok veszik át.

Legutóbb jelentősebb egészségügyi fakitermelés 2015-ben volt az állományban, melyet az akkori Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőművelési és Erdővédelmi Intézetének a Fenyőfői Ősfenyvesben tapasztalható pusztulás okainak vizsgálatáról szóló kutatási jelentése támasztott alá. A jelentés megállapította, hogy „a Fenyőfői Ősfenyvesben a klimatikus faktorok által kiváltott, de több tényező (szárazság stressz, kórokozók és rovarok) egyidejű fellépésével jellemezhető pusztulás lépett fel”.

Molnár Richárd 2022-ben készített, *Erdei fenyő (Pinus sylvestris) egészségi állapotának vizsgálata a Bakonyszentlászlói Erdészet, Tóth-árok erdőgondnokságának területén* című diplomamunkája is részletesen vizsgálja az állomány egészségi állapotát, és az alábbi következtetésekre jut: „Összességében a jelenlegi állomány a jelenlegi körülmények mellett nem tartható fent.

7. kép Az Ősfenyves állományképe

A klimatikus viszonyok fokozatos, illetve időszakonként szélsőséges változásával indukálódott leromlás több faktor által meghatározott. A nagy lélekben meginduló lombos fafajok, a helyenként megjelenő invazív fajok, a vadhatás, a szeder borítottság és a minerális talajfelszín hiányának hatására az erdeifenyő felújulása gátolt. Ennek következtében az idősebb egyedek pusztulásával idővel kiszorul az állományból. Az erdőállományban szép számmal vannak jelen a kórokozók és a kártevők, amelyek csak a számukra kedvezőbb körülményre várnak. Tömeges felszaporodásuk esetén további leromlás, hosszú távon pedig jelentős mértékű pusztulás várható.”

Képek:

Gergál-Gombási Mónika
Kozma Tibor
Kovacsics Árpád
Rosta Katalin